BOSHLANG‘ICH TA’LIMDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR QO’LLASHNING SAMARADORLIGI

Ahmadova O’g’iloy Bahodir qizi
Kattaqo‘rg‘on Davlat pedagogika instituti
Pedagogika fakulteti Boshlang‘ich ta’lim yo‘nalishi
2- bosqich talabasi
Uaxmedova110@gmail.com
Doi: https://doi.org/10.5281/zenodo.20230275

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang‘ich ta’lim jarayonida zamonaviy pedagogik va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishning ahamiyati yoritilgan. O‘quvchilarning bilim olish samaradorligini oshirishda innovatsion metodlarning o‘rni tahlil qilingan.
Kalit so‘zlar: zamonaviy texnologiyalar, boshlang‘ich ta’lim, AKT, interfaol metodlar, ta’lim samaradorlig

Аннотация: В данной статье рассматривается значение использования современных педагогических и информационно-коммуникационных технологий в начальном образовании. Проанализирована роль инновационных методов в повышении эффективности обучения учащихся.
Ключевые слова: современные технологии, начальное образование, ИКТ, интерактивные методы, эффективность обучени

Annotation: This article discusses the importance of using modern pedagogical and information and communication technologies in primary education. The role of innovative methods in improving students' learning efficiency is analyzed.
Keywords: modern technologies, primary education, ICT, interactive methods, learning efficiency

O‘zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishganidan so‘ng ta’lim tizimini modernizatsiya qilish, uni xalqaro standartlar asosida takomillashtirish va zamonaviy talablar darajasiga olib chiqish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylandi. Ayniqsa, boshlang‘ich ta’lim tizimini rivojlantirishga alohida e’tibor qaratilib, bu bosqichda ta’lim mazmunini yangilash, o‘quv dasturlarini takomillashtirish, darslik va metodik qo‘llanmalarni qayta ishlab chiqish, pedagogik jarayonga ilg‘or texnologiyalarni tatbiq etish bo‘yicha keng ko‘lamli ishlar amalga oshirildi. Boshlang‘ich ta’lim bolaning intellektual, axloqiy, estetik va ijtimoiy rivojlanishida hal qiluvchi ahamiyatga ega bo‘lib, aynan shu davrda o‘quvchilarda bilim olishga qiziqish, mustaqil fikrlash, mantiqiy tahlil qilish, kuzatish, taqqoslash, umumlashtirish va xulosa chiqarish ko‘nikmalari shakllanadi. Shu sababli mazkur bosqichda ta’limni samarali tashkil etish, innovatsion pedagogik yondashuvlardan foydalanish va raqamli texnologiyalarni o‘quv jarayoniga keng joriy etish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

Zamonaviy texnologiyalar, jumladan, elektron darsliklar, interaktiv doskalar, multimedia vositalari, virtual laboratoriyalar, mobil ilovalar, sun’iy intellektga asoslangan ta’lim resurslari hamda masofaviy ta’lim platformalari o‘quv materialini ko‘rgazmali, qiziqarli va tushunarli tarzda yetkazish imkonini beradi. Pedagog olimlar, xususan Jan Amos Comenius ta’limda ko‘rgazmalilik tamoyilining muhimligini ta’kidlab, “inson sezgi organlari orqali olgan bilimlarini chuqurroq o‘zlashtiradi”, degan fikrni ilgari surgan. Konstantin Dmitrievich Ushinsky esa bolalarning yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda

o‘qitish zarurligini qayd etgan. Lev Vygotskyning yaqin rivojlanish zonasi haqidagi nazariyasi ham zamonaviy ta’lim texnologiyalarining individual yondashuvni ta’minlashdagi ahamiyatini ilmiy jihatdan asoslab beradi. O‘zbekiston olimlaridan Abdulla Avloniy ta’lim va tarbiyani millat taraqqiyotining asosiy omili sifatida baholab, o‘qitish jarayonining samaradorligini oshirishga alohida e’tibor qaratgan. Bugungi kunda mamlakatimizda qabul qilingan “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonun, davlat ta’lim standartlari, milliy o‘quv dasturlari hamda UNESCO va OECD tashabbusi bilan o‘tkaziladigan PISA, PIRLS, TIMSS kabi xalqaro baholash dasturlari boshlang‘ich ta’lim sifatini oshirish, o‘quvchilarning funksional savodxonligini rivojlantirish va zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga keng joriy etishni taqozo etmoqda. Zamonaviy texnologiyalar o‘qituvchiga darslarni interaktiv shaklda tashkil etish, differensial va individual yondashuvni amalga oshirish, o‘quvchilar faolligini oshirish, tezkor baholashni yo‘lga qo‘yish va ta’lim natijalarini tahlil qilish imkonini yaratadi. O‘quvchilar esa bunday darslarda faol ishtirok etadi, o‘z fikrini erkin ifodalaydi, axborotni mustaqil izlaydi, raqamli resurslardan foydalanadi va hayotiy vaziyatlarga mos bilimlarni egallaydi. Natijada ularda tanqidiy va ijodiy fikrlash, kommunikativ kompetensiyalar, muammoli vaziyatlarni hal etish va jamoada ishlash ko‘nikmalari rivojlanadi. Shu bilan birga, zamonaviy texnologiyalar ta’limning ochiqligi, uzluksizligi va qulayligini ta’minlab, o‘qituvchi, o‘quvchi va ota-onalar o‘rtasidagi hamkorlikni mustahkamlaydi. Xulosa qilib aytganda, boshlang‘ich ta’limda zamonaviy texnologiyalarni keng qo‘llash ta’lim sifati va samaradorligini oshirish, o‘quvchilarning intellektual salohiyatini ro‘yobga chiqarish, ularni xalqaro talablarga javob beradigan barkamol shaxs sifatida tarbiyalash hamda mamlakatning innovatsion taraqqiyotiga xizmat qiladigan raqobatbardosh avlodni shakllantirishning eng muhim pedagogik omillaridan biri hisoblanadi.

Boshlang‘ich ta’lim bosqichi — bu har bir bolaning bilim, ko‘nikma va ijtimoiy ko‘nikmalarini shakllantirish davri bo‘lib, zamonaviy texnologiyalarni tatbiq etish o‘quvchilarga mustaqil fikrlash, interaktiv o‘rganish va bilimlarni yanada chuqurroq o‘zlashtirish imkonini beradi. Texnologiyalar yordamida o‘quvchilar ijtimoiy ko‘nikmalar, mantiqiy fikrlash va ijodiy yondashuvni rivojlantirishi mumkin. Shu bilan birga, interaktiv mashg‘ulotlar ularni bir-biri bilan hamkorlikda ishlashga rag‘batlantiradi.

Zamonaviy texnologiyalar tushunchasi va pedagogik roli

Zamonaviy texnologiyalar — bu kompyuterlar, planshetlar, interaktiv doskalar, ta’limiy ilovalar, multimedia vositalari va onlayn platformalarni o‘z ichiga olgan axborot-kommunikatsiya vositalari majmuasidir. Ular dars jarayonini nafaqat samarali, balki interaktiv va qiziqarli qilishga yordam beradi. Masalan, animatsion videolar va simulyatsiyalar yordamida jarayonlar ko‘rsatilishi o‘quvchilarga mavzuni yaxshiroq tushunishga yordam berishi hamda o‘qish va ona tili fanlarida katta ekranda harflarni, so‘zlarni bir-biriga qo‘shib o‘qish, so‘ngra kichik ertak va hikoyalarni o‘qish, harflarni to‘g‘ri va chiroyli yozish; matematika fanida oddiy amallardan foydalanib, slaydlar yordamida masalalar yechish, turli xil hisob-kitobli o‘yinlar va topshiriqlar tashkil qilish; tabiatshunoslik fanidan tabiatdagi hodisalar haqidagi sodda slaydlar yordamida tushunchalarni berish mumkin. Ushbu usullardan foydalanish yosh va bilimga chanqoq o‘quvchining og‘zaki nutqini rivojlanishiga, og‘zaki hisoblash malakasini oshishiga, ijodkorlik, tasavvur qilish, izlanish va fikrlash qobilyatini rivojlanishiga turtki bo‘ladi Shu bilan birga, interaktiv ilovalar yordamida o‘quvchilar o‘z xatolarini darhol ko‘rib, tuzatish imkoniyatiga ega bo‘ladi.

Zamonaviy texnologiyalar pedagogik jarayonga quyidagi yondashuvlarni olib kiradi:

Interaktiv ta’lim: o‘quvchilarni faol ishtirok etishga undaydi, masalan, o‘yinlar yoki topshiriqlar orqali bilimni mustahkamlaydi.

Vizual va audio materiallar orqali o‘rganish: diagramma, video va rasm materiallari va mavzularini oson tushunishga hamda tanish bo’lmagan predmetlarni oson ko’rish va u haqida tushunchaga ega bo’lishga yordam beradi.

Individual yondashuv: har bir o‘quvchi o‘z tezligida bilim oladi, masalan, uy vazifalarini onlayn platformalarda mustaqil bajaradi.

Motivatsiya va ijodiy fikrlashni rivojlantirish: o‘quvchilar darsni o‘rganish jarayonida izlanuvchan, faol va ijodiy bo‘ladi.

Texnologiyalar pedagoglarga darsni turli uslublarda o‘tish, o‘quvchilarning bilim darajasini baholash va dars jarayonini diversifikatsiya qilish imkonini beradi. Interaktiv doskalar darslarni vizual va interaktiv qiladi. Ular yordamida grafikalar, animatsiyalar, diagrammalar va testlar orqali mavzular tushuntiriladi. Shu bilan o‘quvchilarning eshitishdan tashqari ko‘rish va faol ishtirok etish ko‘nikmalari rivojlantiriladi. Audio va video materiallar mavzuni boyitadi. Animatsiyalar orqali voqealar, jarayonlar yoki hodisalar ko‘rsatiladi. Bu o‘quvchilarning bilimlarni amaliy va vizual tarzda qabul qilishiga yordam beradi va bilimini yanada oshiradi. Ta’limiy mobil ilovalar va o‘yinlar mashqlar, lug‘at ishlari yoki mantiqiy topshiriqlarni o‘yin shaklida bajarish o‘quvchilarni rag‘batlantiradi va darsni qiziqarli bo’lishiga, o’quvchilarni qiziqishini oshiradi. Shu tarzda, o‘quvchilar bilimlarni mustahkamlash bilan birga raqamli savodxonlikni ham rivojlantiradi. Onlayn platformalar o‘quvchilarga testlar orqali bilimni mustahkamlash, uy vazifalarini bajarish va natijalarni baholash imkonini beradi. Shu bilan birga, o‘qituvchi individual yondashuvni amalga oshiradi, darsni o‘quvchi qiziqishiga va ehtiyojlariga moslashtiradi.

Afzalliklari

1. Interaktivlik: darslarni qiziqarli va samarali qiladi, o‘quvchilarni faol qatnashishga undaydi.
2. Bilim qamrovini kengaytirish: o‘quvchilar qo‘shimcha ma’lumotlarni mustaqil o‘rganishi hamda bilimlarini oshirib borishi mumkin bo’ladi.
3. Individual yondashuv: har bir o‘quvchi o‘z tezligida bilim olishi va bilimini boyitib borishi mumkin
4. Pedagog samaradorligini oshirish: testlar, mashqlar va baholashlarni avtomatlashtirish orqali o‘qituvchi vaqtni tejaydi.
5. Raqamli savodxonlikni rivojlantirish: o‘quvchilar axborot bilan ishlash ko‘nikmalarini rivojlantiradi, bu esa ularning kelajakdagi ta’lim va kasbiy faoliyatida foydali bo‘ladi.

Boshlang‘ich ta’lim tizimida zamonaviy pedagogik va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini qo‘llash bugungi kunda ta’lim sifatini oshirishning eng muhim omillaridan biri hisoblanadi. Chunki ushbu texnologiyalar o‘quv jarayonini an’anaviy usullardan farqli ravishda yanada interaktiv, ko‘rgazmali va qiziqarli tashkil etishga xizmat qiladi. Ayniqsa, boshlang‘ich sinf o‘quvchilari yosh xususiyatlariga ko‘ra ko‘proq tasviriy, harakatli va multimediya vositalari orqali taqdim etilgan ma’lumotlarni tezroq qabul qiladi va uzoq muddat eslab qoladi. Shu sababli elektron taqdimotlar, animatsiyalar, videodarslar, interaktiv mashqlar, test dasturlari va ta’limiy mobil ilovalardan foydalanish o‘quvchilarning bilishga bo‘lgan qiziqishini sezilarli darajada oshiradi. Zamonaviy texnologiyalar yordamida o‘qituvchi murakkab tushunchalarni sodda va tushunarli shaklda izohlash, mavzuni turli ko‘rinishlarda namoyish etish hamda har bir o‘quvchining individual imkoniyatlarini hisobga olgan holda differensial yondashuvni amalga oshirish imkoniga ega bo‘ladi. Bunday yondashuv natijasida o‘quvchilarning mustaqil fikrlash, muammoli vaziyatlarni hal qilish, axborotni izlash va tahlil qilish ko‘nikmalari shakllanadi. Bundan tashqari, raqamli texnologiyalar o‘quvchilar bilimini tezkor baholash, natijalarni monitoring qilish va

kamchiliklarni o‘z vaqtida aniqlashga yordam beradi. Natijada dars samaradorligi ortib, o‘quvchilarning bilim darajasi, faolligi va ijodiy salohiyati rivojlanadi. Biroq zamonaviy texnologiyalarni ta’lim jarayoniga samarali joriy etish uchun o‘qituvchilarning axborot-kommunikatsiya kompetensiyasi yuqori bo‘lishi, ular muntazam ravishda malaka oshirib borishi hamda maktablarda kompyuterlar, planshetlar, interaktiv doskalar, internet tarmog‘i kabi zarur texnik vositalar bilan ta’minlangan bo‘lishi talab etiladi. Shunday qilib, boshlang‘ich ta’limda zamonaviy texnologiyalardan oqilona va maqsadli foydalanish ta’lim jarayonining samaradorligini oshirish, o‘quvchilarning fanga bo‘lgan qiziqishini kuchaytirish, bilimlarni puxta o‘zlashtirish hamda kelajakda raqobatbardosh, bilimli va ijodkor shaxslarni tarbiyalashda muhim pedagogik vosita sifatida namoyon bo‘ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risidagi Qonuni”, 2023.
2. “Raqamli O‘zbekiston — 2030” davlat strategiyasi, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti matbuot xizmati, 2020.
3. Abdullaev, M. “Boshlang‘ich ta’limda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari”, Toshkent, 2021.
4. Karimova, L. “Pedagogik innovatsiyalar va zamonaviy o‘qitish texnologiyalari”, Toshkent, 2022.
5. Salmanov, D. “Raqamli pedagogika: metodik qo‘llanma”, Toshkent, 2021.
6. UNESCO. (2023). Global Education Monitoring Report 2023: Technology in Education – A Tool on Whose Terms? Paris: UNESCO Publishing.
7. OECD. (2021). 21st-Century Readers: Developing Literacy Skills in a Digital World. Paris: OECD Publishing.
8. Richard E. Mayer. (2021). Multimedia Learning (3rd ed.). Cambridge University Press.
9. Punya Mishra, & Matthew J. Koehler. (2006). Technological Pedagogical Content Knowledge: A Framework for Teacher Knowledge. Teachers College Record, 108(6), 1017–1054.